

Impulzy proměny v umělecké evoluci lidstva II

Rudolf Steiner

Dornach, 30. prosince 1914

Bližší představu o tom, co má na základě úsilí naší duchovní vědy vstoupit do našich duší, do našich srdcí, si nejlépe uděláme, podíváme-li se na velkou část toho, co jsem si dovolil podat v podobě Tajné vědy v nástinu. Necháme-li stranou úvodní kapitoly, které tam musí být jako příprava, máme tam nejprve kapitoly, jež mají sloužit k seznámení s bytostí člověka a jejím vztahem k narození a smrti a s jejím životem v duchovních světech. Po těchto úvodních kapitolách najdete popis velkých kosmických souvislostí (samozřejmě jen načrtnutých), které nás vedou přes stádia proměn naší Země, než se stala Zemí, přes její saturnské, sluneční a měsíční bytí, a uvádějí nás pak do bytí zemského. Pak tam máme letmý, vše jen v krátkosti naznačující výklad o výhledu, který se nám naskýtá na bytí jupiterské, venušské a vulkánské. Místo nějakého podrobného líčení tohoto jupiterského, venušského a vulkánského bytí tam pak máme popis toho, čím musí člověk projít, jestliže chce, aby v něm proběhly vnitřní, duševní prožitky, které ho v konečném důsledku nutně přivedou k iniciaci. Podrobněji jsou tyto děje až do určité etapy vyličený ve výkladu knihy Jak dosáhnout poznání vyšších světů.

Koneckonců uvidíme, že duchovní věda se nám do jisté míry rozpadá na dvě části: na část, v níž popisujeme kosmické souvislosti, popisujeme, jak od pradávny minulosti vznikalo to, co dnes před sebou máme v podobě Země, jejích bytostí a ostatního vesmíru, a jaká je zde vyhlídka na další vývoj. Projdete-li si úvahy, kterými se zabýváme, všude uvidíte, že velká část těchto úvah je jaksí pod vlivem toho, co pojmáme o vzniku a vývoji kosmu. Jiná část našich úvah se zabývá tím, co musí udělat duše, aby vstoupila do duchovních světů, jinými slovy, aby dospěla k iniciaci. Těchto vnitřních prožitků, přemáhání, bojů, vykoupení a dosažení, jimiž musí duše projít, se stále dotýkáme ve druhé oblasti našich úvah. A naše úvahy, jestliže se podíváme na jejich podstatu, se skládají vždy z jedné nebo z druhé oblasti.

Podíváme-li se nejprve na první oblast našich úvah, na výklady týkající se saturnského, slunečního a měsíčního bytí až k bytí zemskému, pak těmito výklady uvádíme do světa něco, co dnešnímu světonázoru, ať už náboženskému, nebo

vědeckému, velmi, velmi odporuje a co tento dnešní světonázor považuje z velké části za cosi absurdního. Je totiž zcela samozřejmé, že dnešní světonázor považuje takový výklad vesmírného uspořádání, jaký musíme podat, hovoříme-li například o saturnském bytí, za příliš fantastický, a tento výklad kosmického uspořádání je pro současný názor takový, že si může jenom říci: To je naprostý nesmysl, něco takového není vůbec možné, to je zhola fantastický výmysl! - A stejně je tomu v případě ostatních oblastí toho, co popisujeme.

Vzpomeňte si ovšem na to, co jsem tu vyslovil už několikrát a co jsem řekl i včera. Řekl jsem: Člověk spí nejen v noci, kdy je utlumeno jeho myšlenkové a také představující vědomí, v určité části své bytosti spí člověk i ve dne. Zatímco v noci spí spíše život představ, ve dne spí v části naší bytosti spíše život vůle. Dole v hlubinách naší tělesnosti spí volní život, přinejmenším velká část volního života. Tento volní život je totiž mnohem obsáhlejší než vědomý volní život, který člověk rozvíjí. Ten představuje jen malou část. Můžeme směle říci: Člověk se svým obvyklým vědomím, když ve dne vykonává svou práci nebo se věnuje své zábavě, je přece jen z velké části náměsíčný. Nesmírně mnoho se toho odehrává nevědomě a i to, co dělá vědomě, uskutečňuje z velké části jen zdánlivě vědomě, zpola a více než zpola nevědomě.

Budeme-li člověka přesně pozorovat v tom, co dělá zpola nebo více než zpola vědomě či nevědomě, můžeme si svým duchovním zrakem povšimnout, že coby spící člověk není vůbec tak nevěřící jako člověk bdící. Dnešní bdící člověk se svým světonázorem přijde a řekne: Vylicení saturnského bytí v knize, jako je Tajná věda, je čirý a naprostý nesmysl! - Samozřejmě. To ovšem neříká jako celý člověk; má v sobě totiž něco, čím - dovolu mi ten výraz - nevědomky ví, že kdysi nějaké saturnské bytí existovalo. Dělá něco, čím dokládá, že si na toto saturnské bytí jaksi nevědomky vzpomíná. A co dělá, je, že se stává architektem. Stavební umění by totiž nikdy nevzniklo, kdyby v sobě dnes člověk nenesl zákony, které mu byly do fyzického těla vtisknuty již během staré saturnské doby. Včera jsme si vyložili, že zákony ve fyzickém těle lze promítnout do prostoru a venku jsou pak zákony architektonickými. Všechno, co do sebe člověk pojal během staré saturnské doby, vtajuje' do zákonů architektury. Samozřejmě to musí dělat dnešními prostředky, takže to, s čím se dnes setkáváme v podobě současných stavitelských děl, vypadá úplně jinak než to, co víme o „saturnské architektonice“. Avšak tím podstatným, tím živým, co děláme v architektonické činnosti, je to, co bylo do člověka vsazeno v průběhu starého saturnského bytí.

Vezměme to, co si zde vykreslujeme v duši, v ještě hlubším smyslu. Co dělá člověk, když se - ať už jako tvořící, jako poznávající nebo užívající - oddává architektonické tvorbě? Žije v saturnských zákonech svého fyzického těla, to znamená, že pohrouží-li se zcela do zákonů architektury, zapomíná na všechno, co v něm žije v podobě éterného těla, v podobě astrálního těla a Já; znovu se stává saturnským člověkem. Všechna ta strohost, všechna ta cudnost, všechna ta mlčenlivost a přece zase

výmluvnost architektury není ničím jiným, než že se člověk vzdává vyšších článků své bytosti a vpravuje se do toho, co mu dali duchové vyšších hierarchií, trúnové a bytosti archai, které se podílely na začátku saturnského bytí - v podstatě tyto dvě skupiny vyšších duchů, podporované ostatními bytostmi vyšších hierarchií.

V tom, co člověk uskutečňuje, jestliže architektonicky tvoří nebo architekturu užívá - samozřejmě jedná-li se při tom o skutečné stavební umění - se tedy opravdu pozvedá nejen nad současnost Země, ale nad velmi, velmi vzdálenou minulost, a vpravuje se do saturnského bytí.

A pojďme opět dále až k sochařství, sochařskému umění. Včera jsme viděli, že zákony sochařství jsou zákony éterného těla, které člověk ve svém fyzickém těle stlačuje o jeden stupeň dolů. Zatímco architekturou se stává to, co žije ve fyzickém těle a je vytěšňováno ven do prostoru, v sochařství je to, co žije v éterném těle, stlačováno do fyzického těla. Jestliže prožíváme sochařství, zřikáme se astrálního těla a Já a všech vyšších článků. V prožívání sochařství žijeme tak, jako bychom měli jen fyzické tělo a ve fyzickém těle výraz éterného těla; vpravujeme se zpět do starého slunečního bytí. Vše, co bylo člověku vsazeno starým slunečním bytím, se zpřítomňuje v prožívání nebo tvorbě sochařského díla. To, co máme před sebou v sochařském díle, se nám na jedné straně jeví jako velmi příbuzné, protože nám to vrací naši pradávnu minulost, která je v nás stále ještě tvořivě přítomná, naše sluneční období. Na druhé straně se nám jeví mramorově hladkým a studeným, protože to, co přichází ze sochařského díla, působí, jako by přicházelo z dalekého kosmu, z dalekého vesmíru.

Pokročíme-li dále k malířství, pak víme, že je založeno na tom, že do éterného těla jsou vtěsnány impulzy astrálního těla, takže se v malířství zřikáme svého Já a žijeme tak, jako kdybychom prožívali jen v astrálním těle, avšak tento astrální život stěsnávali dolů do éterného těla. Prožíváme se ve všem, co do nás vsadilo staré měsíční bytí, které nám lidem dalo astrální niternost. Malířské dílo je jakoby vnější projekcí této naší astrální niternosti. Podobně jako ve své astrální niternosti prožíváme nálady jako smutek a radost, něco charakteristického, něco působivého, a jako prožíváme to, co nám přináší osud, prožíváme i to, co nám malíř vykouzlí na plátně a co je promítnutím naší vlastní vnitřní astrální bytosti.

Pokusíte-li se poněkud se vžít do toho, co bylo v Tajné vědě vylíčeno jako saturnské, sluneční a měsíční bytí, učiníte objev, že při líčení saturnského bytí je skutečně základem architektonická nálada, při líčení slunečního bytí sochařská nálada a při líčení měsíčního bytí nálada malířská. Ve formování slov jsem se pokusil reprodukovat tuto náladu. Ke ztvárnění okultních událostí patří prostě podstatně více, než jsou dnešní literární prostředky, a kdo se domnívá, že pomocí příšerných literárních prostředků naší doby vystihne to pravé, ten naprosto nepochopil styl okultního ztvárnění.

Pak se dostáváme k zemskému bytí, v němž žijeme jako v bezprostřední přítomnosti, jako v realitě, která je nám dána. Není to něco, co bychom měli potřebu bezprostředně umělecky ztvárňovat tak, jak v tom žijeme. Naproti tomu to, u čeho člověk pociťuje potřebu uměleckého ztvárnění, se nevyčerpává tím, že v architektuře, sochařství a malířství jaksi reprodukuje svou kosmickou minulost, jak to lze pomocí paměti, která nám byla vsazena. Umělecká potřeba jde dále. A jestliže hledáme duchovní základ tohoto dalšího směřování umělecké potřeby, pak jej musíme najít v tom, co v Tajné vědě následuje po popisu saturnského, slunečního, měsíčního a zemského bytí a po pouze nepatrně nastíněných dalších vývojových stupních jupiterského, venušského a vulkánského bytí jako popis iniciačních dějů, jež jsou v podstatě především niternými lidskými ději. U těchto iniciačních dějů si musíme představit, že tak, jak se s nimi dnes setkáváme, jsou počátkem důležitého přetváření lidského pozemského života a vůbec budoucího lidského života. Je tomu přeci tak, že cítíme-li hlouběji, můžeme vůči lidskému pozemskému životu cítit: Ach, tento lidský pozemský život, tak jak probíhá, pokud je člověk vědomý, ukazuje člověka jako sirotka v kosmu, jako opuštěné dítě kosmu, mohli bychom též říci: jako zbloudilého poutníka v kosmu.

Člověk ve svém každodenním vědomí, ve svém bdělém stavu přece neví, kde se vzalo to, co vzniklo v průběhu saturnského, slunečního a měsíčního bytí a co v něm žije, a neví ani, co z něj bude v tom, čím bude stav jupiterský, venušský a vulkánský. Bloudí nad propastí pozemského údolí, aniž zná svůj původ, aniž zná svou budoucnost. Ve svém vědomí se někdy může cítit pevný a může si být i jistý s ohledem na svou budoucnost, avšak z předmětně-věcného hlediska nemůže pozemský člověk posoudit minulost ani budoucnost. Před lidskou duší však předstoupí něco, co ji s jistotou může vést životem a co vyvstane, jestliže se lidé seznámí s orientační směrnicí, jež je jim dávana v zákonech iniciace - té iniciace, která v dávných dobách představovala jisté dědictví bohů, jehož se dostávalo lidem a jež se objevovalo jako atavistické jasnozření, která se však s tím, jak se v životě ubíráme do budoucnosti, musí člověka stále více zmocňovat a formovat jeho vnitřní duševní život.

Jistě, tato cesta, tato stezka k iniciaci má dvě strany. Jednou stranou je, že člověk prostřednictvím iniciace poznává tajemství, záhady bytí, že jejím prostřednictvím vstupuje do duchovního prožívání bytí. Druhou stranu však představuje to, co můžeme nazvat více subjektivní, více v duši se odehrávající částí iniciace. Je to zároveň část, již se lidé nejčastěji zaleknou, protože skutečně představuje něco, co nepatří k pohodlným stránkám duševního prožívání, jimž se duše tak snadno oddává, respektive oddávat chce. Existuje stupnice, nesmírně podrobná stupnice vnitřního prožívání toho, kdo své vnitřní prožívání má povolna vést k iniciaci. Přemáhání a osvobození, odpor a vykoupení se ve vnitřním prožívání na cestě iniciace nejrozmanitějším způsobem střídají: člověk musí projít vším, co nás duše nechává

pocítit, jako by si tato duše byla náhle úplně cizí, jako by se zřítla do propasti, kdy sama o sobě musí mít pocit, jako by byla navěky ztracená a nikdy více nemohla najít to, co si již v některém období života jednou osvojila. Duši může přepadnout jakoby nekonečný úděs a žal nad ztrátou jednou získaného. A pak zase může duši přepadnout pocit, jako kdyby se měla roztržít, rozplynout v nekonečné mnohosti, ve všech těch bytostech, z nichž je složen kosmos. Potom je to zase nálada, pocit, jako kdyby bytostmi vesmíru procházela, jako kdyby se stávala spřízněnou s jednou bytostí, opět tuto bytost opustila a stala se spřízněnou s jinou bytostí, jak jsem to popsal v knize Práh duchovního světa, kde jsem vyličil prožitky, jež jsou vždy spjaty s bolestným postrádáním, s bolestnou opuštěností, když jimi člověk jednotlivě prochází. A konečně to, co duše může prožít, spoluprožije-li, abych tak řekl, nejradikálnější proměnu, kdy se musí rozhodnout k tomu, co lze vyjádřit slovy: Musíš teď na chvíli ztratit sama sebe, sama sebe zapudit, musíš však mít důvěru, že zatímco sama sebe ztrácíš, zatímco sama sebe zapuzuješ, bytosti, spočívající v dálavách božských hierarchií, tě uchovají a znovu ti dají nalézt samu sebe, poté co samu sebe ztratíš. - To je ono procházení sledem narození a smrti. To je to, čím je nutné projít v oblasti niterných prožitků, vedoucích k iniciaci.

A konečně je to děsivé procházení všemi silami, jež nejsou nutné k pozemskému životu, zato však k životu mimozemského kosmu, které se však, jestliže je Lucifer nebo Ahriman do tohoto pozemského života vnesou neoprávněným způsobem, stávají silami zla; je to děsivé procházení silami zla, včetně všeho drásavého, ničujícího a pohlcujícího, co znamenají v celém kosmu. A nakonec je to procházení stádiem, kdy se člověk smí cítit jen jako nástroj, skrze nějž promlouvají duchovní bytosti, kdy se symbolicky stává tím, co jako jednotlivý článek vyjadřuje jeho hrtan - kdy se on sám stává hrtanem božsky-duchovních bytostí, kdy cítí, že sám spočívá ve vševládoucím, božském Slovu. A potom stav, kdy v budoucnosti toto cítění vyústí ve spoluprožívání božského tkaní a chtění v kosmu samotném.

Jsou to však jen jednotlivé stavy, jež se tu líčí. Čím duše takto prochází, sestává z nesmírného množství stupňů. A jak se duše může vpravit do všech těchto stavů, s každým z těchto stavů se dostat o stupeň výše na stezce iniciace a vstoupit o krok dále do duchovního světa, najdete popsáno (nakolik je to pro současnost nutné popsat) ve spise Jak dosáhnout poznání vyšších světů nebo též více deskriptivně* ve spise Práh duchovního světa. Nuže, tím vším, čím duše takto prochází, blíží-li se k iniciaci, prochází na stezce iniciace vědomě, vědomě to prožívá. Proto je tato stezka poznání plná bolesti a také vykoupení. Avšak dlouho, dlouho předtím, než se člověk vpraví do všeho, co jsem vám popisoval jako etapy iniciační stezky, dokáže toto prožívání vyjadřovat svými prostředky, vyjadřovat ho v obrazech - a to se děje prostřednictvím hudby. Opravdová hudba je koneckonců ve své podstatě bytím

probíhající v tónech, v tónech probíhající dním, které je vnějším obrazem toho, co duše v iniciačním životě vědomě prožívá.

Člověk, který setrvává v každodenním bytí, nedokáže jen tak uskutečnit to, co můžeme nazvat ponořením Já - jak jsme to včera popsali - do astrálního těla. To, co člověk provádí, když se svým Já správně noří do tohoto astrálního světa - takže toto ponoření se je vnořením do božského světa - je právě oním průchodem iniciací. Jeho obraz je nám dán v dění, které k nám přistupuje prostřednictvím hudební tvorby. Člověk, který se v tvorbě nebo ve vnímání oddává hudebnímu dílu, se zřiká svého Já. Toto Já potlačuje, zároveň ho však předává všem božsky-duchovním mocnostem, které budou pracovat na jeho astrálním těle, až vystoupí k jupiterskému bytí.

Uvědomte si, že nyní přistupujeme k pozorování hudebně- -umělecké tvorby, která nás spojuje s budoucností lidí. Řekl bych, že je až nepokorné mluvit o tom, že hudebně-umělecká tvorba je vskutku povolána, aby se ve světě víc a víc zdokonalovala, aby se ve světě víc a víc prohlubovala, a že to, co v podobě hudebně-umělecké tvorby již vstoupilo do našeho vesmírného řádu, jsou víceméně pokusy - přes všechno veliké, přes všechno geniální v této hudebně-umělecké tvorbě. Jsou to pokusy směřující k něčemu ještě nekonečně významnějšímu v hudebně- -umělecké tvorbě budoucnosti. A tato hudebně-umělecká tvorba budoucnosti bude moci přijímat podněty, ty nejvýznamnější podněty, začnou-li se lidé seznamovat s vnitřním charakterem iniciační stezky.

Až jednou lidé nebudou to, co lze líčit s ohledem na iniciační stezku, prožívat tak jako dnes, nýbrž při líčení prožitků duše na iniciační stezce budou pociťovat oblažení i těžká zklamání, až to, co budou moci zakoušet při četbě o iniciační stezce, bude úplným prožíváním, pak teprve bude moci být lidská duše svou účastí na osudech všech bytostí, jež se v mimolidském bytí účastní událostí kosmu, natolik dotčena, že v sobě bude prožívat otřesy, strádání a vykoupení, které ji budou nutit k tomu, aby v tónových spojeních vyjadřovala, co lze prožít v líčení iniciační stezky. V budoucnu budou existovat lidé, kteří při líčení iniciační stezky budou vnímat, budou cítit, že v tom, co se nám jeví zdánlivě tak abstraktní, je možné intenzivní prožívání, mnohem intenzivnější, než je tomu v našem vnějším fyzickém prožívání. Pro povahy, které dokážou pociťovat pravdivost věcí, líčených na iniciační stezce, pak přijde moment, kdy si řeknou: Teď cítím, že to, co tu prožívám, mě spojuje nejen s přírodou, jež mě obklopuje na zemském globu, ale i s tím, co svým působením a životem prostupuje kosmos. Ach, já to vše mohu nejen prožívat, ale mohu to i zpívat, mohu to komponovat!

V tomto vylíčení máme poukaz na to, čím se má duchovní věda člověku stát; duchovní věda má totiž živoucím způsobem podněcovat lidskou duši a nemá být pouhou teorií, pouhým poznáním, pouhým věděním. Duchovní věda má žít v duši,

má se v duši chápat všech sil, má z člověka dělat jinou bytost. Respektive člověk má sám ze sebe dělat jinou bytost, oddá-li se duchovní vědě.

Ve starých dobách, můžeme říci ještě u Řeků, kteří byli slunečními lidmi, to bylo atavistické jasnocítění, které lidi přivádělo k tomu, aby se zřekli vší astrální i jáské bytosti a vyjadřovali pouze zákony fyzické lidské postavy, jež vytvořily nejprve saturnské a sluneční bytí. Tím vznikla řecká sochařská díla, ony sochy, které jakožto umělecká díla před námi opravdu stojí tak, jako před námi duchovně musí stát sluneční člověk, jenž v tomto našem pojetí obsahuje pouze fyzickou lidskou postavu a její éter- ně živoucí složku, dosud však neobsahuje astrálnost. Takovou Venuši Mélskou, vzešlou z řeckého umění, můžeme považovat za zosobnění té největší cudnosti, protože necudnost je možná teprve v astrálním těle, v pudech a žádostech prostupujících astrální tělo. V éterném těle ještě necudnost možná není. Bylo to dědictví bohů, kterého se lidem dostalo a které je podnítilo k tvorbě takovýchto uměleckých děl. O toto pocíťování se pouze v éterném a fyzickém těle, bez Já a bez astrálního těla, lidé přišli.

Když se člověk probudí a svým Já a svým astrálním tělem se vnoří do éterného a fyzického těla, pak cítí a prožívá jen to, co je přítomné v jeho Já. Co se odehrává v jeho astrálním těle, je již v podvědomí, natož pak to, co se odehrává v těle éterném a fyzickém. O tom člověk vnitřně neví nic. Řek však ještě cítil jinak. My ale, dbáme-li o to, aby v nás duchovně-vědecké poznání opět ožilo, aby se nechopilo jen našeho abstraktního, teoretického poznání, ale celého našeho duševního života, vnikáme pozvolna dolů do toho, co nás konstituuje, poznáváme, co zde prostupuje naše astrální a éterné tělo rytmem, harmonií a koloběhem. A dospíváme pak k tomu, že naše duše může sledovat to, co éterné pulzuje tělem, pulzuje prostorem a z éterna vyvolává podoby.

Ve výstavbě sloupů a architrávů na stavbě Goetheana jsme se pokusili o něco takového: o vnoření se do sfér, do nichž nám duchovní věda umožňuje se vnořit a na něž lidstvo zapomělo. Musíme tu však brát skutečně s nejhlubší vážností to, čím nám duchovní věda může být. Jestliže člověk - můžete to vyrozumět z celého smyslu dosavadních výkladů o duchovní vědě - vědomě vnikne do duchovního světa (a člověk musí do duchovního světa vniknout vědomě, jestliže tedy chce na základě pochopení utvářet to, co žije v éterném světě a v éterném lidském těle, a chce-li to, co utvoří, také s pochopením užívat, chce-li do toho vniknout), pak se ovšem musí obeznámit i s oněmi bytostmi, jež označujeme za luciferské a ahrimanské duchy.

Uvažte však, kolik je v naší dnešní tvorbě ahrimanského. Vzpomeňte si, co jsem rozebíral ohledně současného technického prostředí. Přitom nemůžeme jinak, než tvořit s pomocí dnešní techniky. Kdybychom chtěli pracovat bez pomoci moderní techniky, vzešlo by z toho jen cosi podobného skleníkové rostlině. A bylo pro mě

jistým uspokojením, že jsme tuto naši stavbu mohli zčásti vybudovat z jednoho z nejmodernějších materiálů, že jsme ji zčásti vybudovali z betonu; pokrok totiž nemůže spočívat v tom, že se jako ve skleníku odloučíme od toho, co dává ostatní život, nýbrž že to, co dává ostatní život, použijeme. Jestliže se pomocí duchovní vědy zmocňujeme právě duchovnosti světa, pak se současný materiál snažíme použít tak, aby v tomto materiálu žilo to, čeho se dobíráme duchovní vědou.

To je samozřejmě možné jen do určité míry. Pochopíte to, uvědomíte-li si smysl všeho, co jsme řekli o technickém prostředí. Nelze totiž od sebe oddělit techniku a ahrimanství, chceme-li pro sebe něco vytvořit například v oblasti architektury nebo sochařství. Bylo tedy obtížným úkolem jaksi zneškodnit to, co nutně muselo být na naší stavbě ahrimanského, a vyřadit to z této stavby. Byl to obtížný úkol, neboť víme, že ahrimanství musí být s dnešním technickým tvořením spojeno. A nějaký čas tomu bylo tak, jako kdyby Ahriman nad námi dokázal velmi snadno získat převahu. Pak bychom bývali byli nuceni začlenit do naší stavby všechno, co také z určité strany patří k provozu, k technickému provozu, a tak by se Ahriman byl v naší stavbě usadil. Museli jsme myslet na to, abychom ahrimanské síly dostali ze stavby pryč, což bylo možné jen tehdy, jestliže jsme kotelnou ze stavby vyjmuli, od stavby ji oddělili. To se, jak teď můžete vidět, stalo a podařilo se to, co se podaří jen tehdy, jsou-li intence přijímány s takovým porozuměním, s jakým je přijímal náš drahý pan Englert. Z toho nejmodernějšího materiálu jsme mohli utvářet formy, které skutečně vyjadřují: Zde, v blízkosti stavby, avšak mimo stavbu, stojí to, co nesmí být uvnitř, nýbrž musí být vně, a stojí to zde takovým způsobem, že to, v čem to bylo vytvořeno, je architektonickou stavbou skutečně přizpůsobenou poznatkům duchovní vědy.

Uskutečnění právě v tom nejnovějším materiálu mělo nesmírný význam. Protože podívejte, jestliže poněkud hlouběji nahlédnete do našich duchovně-vědeckých spisů, zejména do poslední kapitoly Brány zasvěcení, pocítíte, jak je zde vyjádřeno, že Lucifer a Ahriman jsou nejškodlivější tehdy, když je nevidíme, když zůstanou neviditelní. Dejme tomu, že by někoho trýznily ahrimanské síly. Co by proti tomu bylo nejlepší? Nejlepší proti tomu by bylo, kdyby si nechal nějakým způsobem vytvořit zobrazení Ahrimana a postavil si ho do pokoje. Nejlepším prostředkem proti tomu, co člověka astrálně trýzní, je fyzicky si to před sebe postavit. Mýlí se ten, kdo se domnívá, že když má Ahrimana před sebou, tak ho Ahriman bude pronásledovat. Opak je pravdou. Tyto věci je třeba zviditelnit. Při tom však nesmíme znervóznět, nesmí to být tak, že když půjdeme kolem Ahrimanovy postavy a bezděky na ni pohlédneme, ponese si v sobě její paobraz. Měli bychom ho pak totiž neviditelně v sobě, takže bychom byli nervózní nebo rozčilení.

Budete-li studovat náš ahrimanský komín s celou kotelnou, zároveň uvidíte, že to, co patří, abych tak řekl, k nejhrubší ahrimanské kultuře naší doby, lze architektonicky velmi dobře vystavět. Jisté škody této kultury neustoupí, dokud se lidstvo neodhodlá

k architektonickému utváření toho, co se týká naší ahrimanské kultury. Kromě všeho ostatního, kromě toho, že máme stavbu pro naši věc, je důležité, že se začne vytvářet vztah moderní kultury k umění, vztah duchovní vědy k moderní kultuře. Tato kotelna je maličkým začátkem, který má být počátkem toho, aby se jednou vyřešily i jiné problémy. Obrovský problém představuje i to, jak vyřešit takové moderní nádraží; neboť ony ohavnosti, ony šerednosti, které dnes existují jako nádraží, naprosto odporují všemu lidskému. Stejně jako naše kotelna v celém svém tvaru odpovídá nejen tomu, co se v ní děje, ale celému vztahu, který Ahriman zaujímá k naší stavbě, musí i nádraží odpovídat tomu, co se skrze něj, s ním a v něm děje v naší moderní kultuře.

To jsou veskrze věci, jež mají poukázat na oplodnění, které může vycházet z duchovní vědy i ve prospěch umělecké tvorby. A jestliže se ponoříme do skutečného smyslu a ducha toho, co pro nás má vzejít z duchovní vědy, můžeme si být jisti, že když se lidé jednou zahloubají do povahy všeho saturnského, vynoří se jim hlubší zákony architektoniky. Pohrouží-li se lidé do povahy všeho slunečního, vynoří se jim hlubší zákony sochařství; zahloubají-li se do všeho měsíčního, teprve pochopí hlubší souvislosti tvaru a barvy a podstatu šerosvitu, a získají tak inspirace pro malířskou tvorbu.

Z líčení iniciační cesty pak budou vycházet inspirace a intuice pro hudební tvorbu a v širším smyslu také pro tvorbu básnickou. Jednou pak přijde i doba, kdy tu ve světě bude zase básnická tvorba v pravém slova smyslu. Básnická tvorba do jisté míry dozněla. Božské sny, jež jsou ztělesněny u opravdových básníků, patřily ještě k posledním zbytkům starého dědictví bohů. Musí však přijít doba, kdy budou lidé v dramatu nebo v epice nebo v lyrice mluvit na základě iniciace o takových nejniternejších duševních pochodech, které člověk prožívá, nežije-li jen sám se sebou, ale žije-li v pospolitosti s bohy vyšších hierarchií. O veršovánkách, z nichž nám do uší neustále zaznívají ohlasy toho, co lidé prožívají ve fyzickém životě, se v nepříteli vzdálené době bude říkat: Ať nám s tím už dají pokoj! Co od rána do večera milují a nenávidí a z čeho se radují, to je jejich věc. - Ve své hudební tvorbě nám budou lidé vyprávět o tom, co prožívají společně s bohy, nacházejí-li cestu ven z fyzického prožívání; o tom nám budou vyprávět, budou-li tvořit dramata, lyriku či epiku! Víme totiž, že vše, co člověk může prožívat v pospolitosti s mimozemským bytím, sem musí být vnášenou prostřednictvím skutečné tvorby, která se rovněž odklání od každodenního života.

Vidíme tedy, jaké impulzy k proměně také uměleckého pojmání spočívají v duchovně-vědeckém poznání. Vidíme, že přistoupíme-li na toto duchovně-vědecké poznání, můžeme tušit síly, jimiž musí být v budoucnosti lidstva ovládána duchovní kultura. Vskutku smíme věřit, že k duchovní vědě se opravdu nedostane nikdo, jehož vlastní bytost by se vnitřně hluboce neproměnila. Smíme věřit, že duchovní věda je

něčím, co se může člověka hluboce vnitřně zmocnit, co vyvádí nad úzké souvislosti pouze fyzického života. Máme-li na mysli takovýto ideál duchovní vědy, máme-li na mysli něco, co nás - pěstuje- me-li duchovní vědu - vede do jiné sféry, než je sféra obvyklého prožívání, pak to znamená něco nesmírného pokaždé, kdy lze u někoho v rámci duchovně-vědeckého hnutí vidět, že v sobě skutečně zažehuje jiskru, která ho vyvádí nad rámec obvyklého, úzce osobního prožívání. Jediné, co můžeme působením duchovně-vědeckého proudu již dnes prožívat jako určité oblažení, je, že prostřednictvím tohoto duchovně-vědeckého proudu se mezi námi mohou objevit lidé, kteří skutečně nacházejí cestu ven ze své osobnosti do sfér, kde osobní už není přítomno.

V každodenním životě musíme pěstovat to, co je osobní, jsme-li však pospolu jakožto lidé duchovní vědy, veškeré osobní chtění a cítění se, chápeme-li se správně duchovní vědy, promění v něco neosobního a každé vítězství nad osobním cítěním, nad osobní tíží života má nesmírný význam, nesmírnou hodnotu. Zároveň patří k těm nejtrpčím zklamáním, když to, co má být v rámci úsilí duchovní vědy čistě duchovního rázu, opět sklouzává do osobně-lidského chtění a do osobně- lidských záměrů, když osobní začne hrát roli ve společnosti, jež nás má obsáhnout v našem úsilí o duchovní vědu.

Nechci těch několik vět, které jsem na závěr pronesl, dále rozvádět a podrobněji popisovat jejich význam, protože se domnívám, že mezi vámi bude řada těch, kteří mnohému z těchto vět porozumí, kteří porozumí, že v těchto větech mělo být naznačeno leccos z toho, co tu je neuspokojivé a přináší nám zklamání. Poté co jsme se dnes pokusili nějakou chvíli se společně ubírat duchovně-vědeckou cestou, bude dobré o tom popřemýšlet, připomenout si to, neboť je mnoho podnětů, které nám připomínají, nakolik se svou vlastní duší podílíme na poctivém, upřímném usilování o duchovní zájmy, jež jsou pěstovány právě duchovně-vědeckým proudem. Neboť jak velkolepá je perspektiva, řekneme-li si: Životu, vědě, náboženství a také umění se může dostávat impulzů proměny od duchovní vědy, je-li opravdově pochopena! Veškerá výtvarná umění budou podnícena tím, co v oblasti ducha poznáváme o minulosti, a veškerá hudební a slovesná umění pak tím, oč v sobě usilujeme, abychom jednou mohli směřovat k budoucnosti. Tato perspektiva je tak velká a mocná, že naše vnímání a cítění nepostačuje k tomu, abychom šiji intenzivněji ujasnili. A čím více to dovedeme, čím více si dokážeme ujasnit náladu, která z nás vychází, tím lépe se stáváme skutečnými články v onom velkém - dnes ještě malém, ale k velkému určeném - organismu, jež známe jako duchovní vědu. To bych dnes chtěl předložit nejen vašemu rozumu a vaší rozvaze, ale chtěl bych to vložit do vaší duše a vašeho srdce.